

## **МЕХАНІЗМ АДАПТАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ДО УМОВ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ**

У сучасних глобалізаційних умовах проблеми, що стосуються всього людства, значно загострились, серед них і глобальна продовольча проблема. Україна має значний потенціал для пристосування до умов ескалації нестачі продовольства та виходу в лідери за експортом продуктів харчування у світі. У статті розроблено механізм адаптації АПК України до умов глобальної продовольчої проблеми. Запропоновано п'ять складових механізму: законодавчу, субсидіарно-інвестиційну, виробничу, соціальну та екологічну. В рамках кожної складової автор пропонує конкретні заходи, що вдосконалять вітчизняний агропромисловий комплекс. Реалізація заходів в рамках запропонованого механізму спрямована на стабілізацію продовольчої безпеки країни, поліпшення рівня життя сільського населення, а також на збільшення експорту продовольства та розширення ринків його збуту.

**Ключові слова:** глобальна продовольча проблема, агропромисловий комплекс України, механізм адаптації, продовольство, продовольча безпека, сільськогосподарські субсидії.

*Кучечук Лариса*

## **МЕХАНИЗМ АДАПТАЦИИ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ К УСЛОВИЯМ ГЛОБАЛЬНОЙ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ ПРОБЛЕМЫ**

В современных глобализационных условиях проблемы, затрагивающие всё человечество, значительно обострились, среди них и глобальная продовольственная проблема. Украина имеет значительный потенциал для приспособления к условиям эскалации проблемы нехватки продовольствия и выхода в лидеры по экспорту продуктов питания в мире. В статье разработан механизм адаптации

АПК Украины к условиям глобальной продовольственной проблемы. Предложено пять составляющих механизма: законодательную, субсидиарно-инвестиционную, производственную, социальную и экологическую. В рамках каждой составляющей автор предлагает конкретные меры по усовершенствованию украинского агропромышленного комплекса. Реализация мероприятий в рамках предложенного механизма направлена на стабилизацию продовольственной безопасности страны, улучшение уровня жизни сельского населения, а также на увеличение экспорта продовольствия и расширения рынков его сбыта.

**Ключевые слова:** глобальная продовольственная проблема, агропромышленный комплекс Украины, механизм адаптации, продовольствие, продовольственная безопасность, сельскохозяйственные субсидии.

*Kuchechuk Larisa*

## **ADAPTATION MECHANISM OF UKRAINIAN AGROINDUSTRIAL COMPLEX TO THE CONDITIONS OF GLOBAL FOOD PROBLEM**

Under modern conditions of globalization challenges affecting all humanity significantly deteriorated, among them is global food problem. Ukraine has significant potential for adaptation to the conditions of escalating problem of food shortages and taking the lead in export of food products in the world. The article develops an adaptation mechanism of ukrainian agroindustrial complex to the conditions of global food problem. It proposes five components of the mechanism: legislative, subsidiarity and investment, production, social and environmental. Within each part the author proposes concrete measures to improve Ukrainian agro-industrial complex. The implementation of activities under the proposed mechanism should lead to a stabilization of the country's food security, improvement of rural standards of living, an increase in food exports and expansion of sales markets.

**Keywords:** global food problem, agro-industrial complex of Ukraine, the mechanism of adaptation, food, food security, agricultural subsidies.

**Постановка проблеми.** Агропромисловий комплекс (АПК) має велике значення в економіці України як у контексті зовнішньої торгівлі, так і у сенсі забезпечення харчових потреб свого населення, особливо на тлі глобальної продовольчої проблеми. Наявність багатих природних ресурсів, людського капіталу дає Україні можливість для повноправного входження на світовий агропродовольчий ринок. Але на ряду з перевагами існує низка проблем, які стримують розвиток вітчизняного АПК і зменшують його конкурентоспроможність на світовому ринку. Саме тому існує потреба в розробці науково обґрунтованого механізму адаптації агропромислового комплексу України в умовах глобальної продовольчої проблеми.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Теоретичні дослідження глобальної продовольчої проблеми та агропродовольчого комплексу проводили такі вчені: О. Г. Білорус, В. І. Власов, Є. В. Вороновська, О. І. Гойчук, Н. Р. Джурик, Н. А. Казакова, В. В. Ковальов, П. Т. Саблук, С. М. Халатур, М. Й. Хорунжий, О. М. Яценко та ін. Але у той же час аналіз літературних джерел засвідчив, що в рамках досліджень вищеперерахованих вчених не розглядалися питання розробки механізму адаптації АПК України до умов загострення глобальної продовольчої проблеми

**Метою дослідження** є розробка механізму адаптації агропромислового комплексу України до сучасних умов загострення глобальної продовольчої проблеми.

**Виклад основного матеріалу.** Під механізмом адаптації агропромислового комплексу України, ми розуміємо, процес структурних змін у функціонуванні як приватних, так і державних підприємств, які виробляють сільськогосподарську продукцію; підприємств, що забезпечують аграрний сектор засобами виробництва; харчової промисловості та підтримуючої інфраструктури поруч з вдосконаленням законодавчої бази, підвищенням рівня державного регулювання та планування розвитку продовольчої сфери країни задля пристосування до сучасних умов ескалації глобальної продовольчої проблеми.

На нашу думку, механізм адаптації агропромислового комплексу України до умов глобальної продовольчої проблеми повинен містити в собі наступні складові:

- законодавча;

- субсидіарно-інвестиційна;
- виробнича;
- соціальна;
- екологічна.

У межах кожної з вищезгаданих складових необхідно запропонувати конкретні заходи, спрямовані на підвищення темпів розвитку всього агропромислового комплексу України та його повноправного входження на світовий ринок. Розглянемо кожну складову механізму окремо.

Для раціонального розвитку агропромислового комплексу України, у першу чергу, треба гармонізувати та вдосконалити законодавчу базу, що регулює його діяльність.

Розвиток агропромислового комплексу України регулюють наступні законодавчі акти: Конституція України, Закони «Про власність», «Про підприємництво», «Про господарські товариства», «Про банкрутство», «Про оподаткування прибутку підприємств», «Про пріоритетність розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві України», «Про селянське (фермерське) господарство», «Земельний кодекс України», «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів», «Про кооперацію», «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» та ін. Але деякі з вищезгаданих законодавчих акти містять проблемні аспекти, що потребують вдосконалення.

Земельне законодавство України включає велику кількість законів, а саме: «Земельний кодекс», «Про охорону земель», «Про землеустрій», «Про державний земельний кадастр», «Про оренду землі», «Про оцінку земель» та інші. Через значну кількість актів земельне законодавство стало об'ємним, колізійним, нерідко правові норми, що регулюють одні й ті ж земельні відносини, дублюються в різних нормативно-правових актах. Типовими недоліками земельного законодавства є протиріччя між новоприйнятими і чинними нормативно-правовими актами, між законами і підзаконними актами. Інколи має місце невідповідність нормативних положень одного й того ж правового акта, спотворення в них основоположних, вихідних засад і принципів земельного законодавства [1, с. 98]. Тобто земельне

законодавство потребує систематизації, доповнення та гармонізації його основних засад.

Зараз вітчизняна сільськогосподарська кооперація знаходиться на етапі зародження. Хоча Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» був прийнятий ще в 1997 році [2], а на його основі у 2009 році була прийнята Державна цільова економічна програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р., але ця програма була призупинена у 2011 році, що стало негативним фактором для розвитку сільськогосподарської кооперації [3]. Також існують і серйозні фінансові перешкоди, які держава висуває обслуговуючим кооперативам і які фактично нівелюють її незначну допомогу. Так у новому Податковому кодексі закладена норма: якщо фермер продає продукцію на ринку, то не платить податки від реалізації. Але якщо фермери об'єдналися в сільськогосподарській обслуговуючій кооператив з метою цивілізованого збуту продукції, то його члени повинні виплачувати різного роду податки в 35% від обороту [3]. Жодна галузь виробництва не має такого високого податку, який значною мірою стримує розвиток кооперації в сільському господарстві. Тобто цей законодавчий акт, а також система оподаткування потребують значного доопрацювання, бо саме кооперативи є основою успішного розвитку всього АПК.

Ще однією проблемою у законодавстві України у сфері АПК є питання про впровадження стандартів у сферу якості сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. Так за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України станом на кінець 2013 року імплементовано 52% міжнародних стандартів Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) у сфері сільського господарства, та у харчовій промисловості – 59%, окрім цього, гармонізовано 64% стандартів Європейської Комісії у сільському господарстві та 40% – у харчовій промисловості [4].

Для подальшої гармонізації законодавства у сфері стандартизації якості продуктів харчування згідно світових норм необхідно прийняти законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань безпечності харчових продуктів», на основі якого стане можливим підвищення якості та перспективне збільшення експорту продовольства в розвинені країни світу [5].

Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» також потребує значного доопрацювання [6]. На даний час законодавством вимагається обов'язкова реєстрація зернових культур, що містять ГМО. Проте механізм дій у разі виявлення незареєстрованої продукції в Україні не розроблений. Хоча в Україні жодна ГМ культура незареєстрована та не може використовуватися на її території, такі культури нелегально імпортуються, що загрожує продовольчій безпеці населення. Саме тому необхідне внесення змін до вищезгаданого Закону щодо заходів при виявленні незареєстрованих ГМО культур і підвищення контролю за імпортованим насінням і готовою продукцією.

У 2013 році був прийнятий закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [7]. Цей Закон є дуже важливим для перспективного розвитку органічного сільського господарства, що популяризується по всьому світові. Але за Європейськими стандартами цей Закон необхідно доповнити законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами, що регулюють порядок здійснення державного нагляду (контролю), маркування органічної продукції, сертифікація органічного виробництва та інші [8]. Також необхідно законодавчо закріпити державні програми підтримки органічного виробництва.

Тобто удосконалена законодавча база України повинна стати основою реформування та адаптації всього АПК до умов світового продовольчого ринку. Введення світових стандартів якості як сировини, так і готової продукції, створення сприятливих умов для розвитку кооперативів, контроль та сертифікація органічного виробництва, гармонізація земельного законодавства, регулювання системи оподаткування повинні стати запорукою збільшення експорту продовольства, особливо, з високою доданою вартістю.

Наступною складовою механізму адаптації агропромислового комплексу повинна стати субсидіарно-інвестиційна. Зі вступом України до СОТ субсидування АПК повинно розроблятися за умовами підписаної угоди. Так Україна не має зобов'язань перед СОТ зі скорочення внутрішньої підтримки, що надається через «жовті» програми. Є лише зобов'язання не перевищувати домовлений річний сукупний вимір підтримки (СВП). Щорічний СВП, який акумулює в

собі окремі «жовті» програми підтримки, не повинен перевищувати для України 3 млрд. 43 млн. грн., при цьому, можливості надання підтримки не обмежуються цим показником. Додатково Україна може кожен рік витратити на заходи «жовтого» кошика до 5% від річної вартості виробництва валової продукції сільського господарства та до 5% від річної вартості з кожного окремого продукту [9]. Але дозволених заходів у межах «жовтого» кошика для повноцінного реформування та підтримки АПК, на нашу думку, недостатньо, і обов'язково потрібно використовувати програми «зеленого» кошика, які за правилами СОТ не обмежуються. Уряд України повинен спрямувати державну підтримку у межах «зеленого» кошика за такими напрямками: формування сучасної інфраструктури; поширення досвіду та знань серед сільськогосподарських виробників; якісна підготовка кадрів для всіх складових АПК; впровадження стандартизації рівня якості продукції, яка виробляється; охорона навколишнього середовища та маркетингові заходи з просування вітчизняної продукції [10, с. 166].

Але слід зазначити, на даному етапі необхідне реформування та пристосування механізму надання субсидій до принципів СОТ. У перспективі за умов надання повноцінної підтримки в межах як «жовтого», так і «зеленого» кошиків АПК України зможе адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища.

Але за сучасних умов державної підтримки АПК, яку потрібно доповнювати інвестиціями, в тому числі, іноземними, недостатньо. Зараз існує низка проблем, що значно знижують інвестиційну привабливість вітчизняного АПК, а саме: політична нестабільність, недосконала податкова система, інфляційні процеси, низький рівень розвитку інфраструктури та інші. Саме тому у межах як загальноекономічної політики, так і продовольчої необхідне проведення заходів спрямованих на формування привабливого інвестиційного середовища. У першу чергу, вітчизняному уряду необхідно розробити та впровадити інвестиційну політику, бо зараз регулювання здійснюється лише на основі Законів «Про інвестиційну діяльність» і «Про режим іноземного інвестування». На нашу думку, інвестиційна політика у сфері АПК повинна включати до себе заходи з вдосконалення податкової системи (надання податкових пільг суб'єктам, що спрямовують інвестиції на технічне та технологічне

оновлення підприємств); гармонізація існуючого законодавства з метою захисту прав інвесторів; підвищення конкурентоспроможності всієї галузі шляхом впровадження новітніх інноваційних технологій; розробка конкретних інвестиційних проектів; стимулювання наукових досліджень у сфері механізації сільського господарства та харчової промисловості; сприяння розвитку фінансово-кредитної системи (надання кредитів на пільгових умовах); покращення інформаційного забезпечення для інформування потенційних інвесторів.

За умов здійснення фінансування розвитку АПК України за рахунок державного субсидування та залучення інвестицій зможе відбутися технічне та технологічне оновлення всього комплексу, підвищення рівня якості продукції, що випускається, а отже і її конкурентоспроможності на світовому ринку, збільшення експортних поставок і зменшення залежності від імпорту продовольства.

Не менш важливою складовою механізму адаптації вітчизняного агропромислового комплексу до умов глобальної продовольчої проблеми поруч з іншими є виробнича. На нашу думку, ця складова повинна включати впровадження новітніх технологій на всіх етапах виробництва, зберігання, транспортування та реалізації. Особливу увагу у межах цього блоку механізму необхідно приділити дрібним і середнім господарствам та підприємствам. Найбільш перспективним для вищезгаданих підприємств і господарств може стати їх кооперація.

Як показує зарубіжний досвід саме кооперація сприяє стабільному розвитку сільського господарства. У Європі подібний механізм об'єднання фермерів уже давно зарекомендував себе як ефективний шлях до залучення інвестицій і підвищення рентабельності сільського господарства. Кооперативний вид діяльності широко розповсюджений в АПК розвинених країн.

У США, наприклад, через збутову кооперацію реалізується близько 30% сільськогосподарської продукції, у тому числі 77% молока, 38% зерна і сої [11, с. 353]. У Франції частка кооперативів у переробці зернових культур становить 70%, у виробництві молочних продуктів – 47%, у виноробстві – 59%, у виробництві кормів – 35%, овочевих консервів – 30% [12, с. 36]. У Нідерландах вони здійснюють переробку і збут 80-85% молока, фруктів, овочів, приблизно 60% зерна і цукрових буряків, понад 25% м'яса птиці та свинини [11, с. 354].



Особливо високий рівень розвитку сільськогосподарської кооперації в Японії та Скандинавських країнах. Вона охоплює практично всіх сільськогосподарських товаровиробників. У Японії питома вага кооперативів у збуті зерна 95-100% (в тому числі рису – 100%), картоплі, овочів, фруктів, молока – 93-95%, свинини, яєць і м'яса птиці – 85-90%, а в постачанні засобів сільськогосподарського виробництва і постачанні сільського населення товарами народного споживання – відповідно 77 і 70% [13].

І хоча сільськогосподарська кооперація не гарантує фермерам відсутність банкрутств, водночас вона відповідає інтересам фермерства, створює досить ефективний господарський механізм щодо налагодження міжгалузевих зв'язків у межах АПК. В Україні, як відмічалось вище в законодавчій складовій, кооперація у сфері АПК досі розвинена на низькому рівні.

Зараз існує значна перешкода для продажу аграрної продукції дрібними виробниками у великих торгових підприємствах через нездатність формування якісних товарних партій продукції. Наприклад, у 2011 році в Україні було вирощено 22-24 млн. тонн картоплі [14]. Але в багатьох супермаркетах реалізовували імпорتنу картоплю. Причиною цього є те, що дрібні фермери не можуть сформувати однорідні за якістю та за сортом партії картоплі для постачання у вітчизняні торгові мережі та на експорт. Така ж ситуація існує і з плодоовочевою продукцією [3].

Також сьогодні у світі більшість сільськогосподарської продукції продається запакованою. Кожен селянин не може встановити у себе обладнання для фасування та пакування продукції, виходом для нього є кооперація. Сучасне аграрне виробництво може бути прибутковим тільки з передпродажною підготовкою та каналами збуту. Тому найперспективнішим шляхом розвитку є саме об'єднання селян у кооперативи [3].

Найбільш перспективними кооперативами є багатофункціональні, які виробляють, переробляють і займаються збутом своєї продукції. Створення кооперативів у сфері АПК України може призвести до позитивних змін:

- зменшення собівартості одиниці продукції за рахунок економії на масштабі;
- підвищення якості продукції, що виробляється;

- освоєння нових ринків збуту через великі торгові підприємства та можливість експорту виробленої продукції;
- збільшення доступності технічного забезпечення та обслуговування;
- зменшення ризиків;
- підвищення доступності кредитування з метою оновлення або розширення виробництва;
- розширення доступу до необхідної ринкової інформації.

Кооперативи є перспективним напрямом для сільського господарства України, бо зможуть забезпечити вихід сільськогосподарської продукції дрібних фермерів на організований ринок і збільшити прибуток їхніх членів, а це, відповідно, дасть можливість вирішити цілу низку соціально-економічних проблем у сільській місцевості.

Поруч з іншими складовими механізму адаптації АПК України не менш важливою є соціальна, тому що людський капітал – це основна запорука стабільного розвитку.

Однією з найбільших проблем розвитку сільської місцевості є масовий міграційний відтік молоді до міст. Із сіл виїжджає найбільш працездатне населення, без якого неможливо ефективно розвивати сільськогосподарське виробництво. Однією з причин такого відтоку людського капіталу є відсутність або слаборозвиненість соціальної інфраструктури. Соціальна інфраструктура може створюватися за рахунок успішних підприємств, що знаходяться в сільській місцевості, а також за рахунок державних інвестицій. Тобто якщо виробництво в сільській місцевості розвинене недостатньо, то і капіталовкладень у соціальну інфраструктуру також будуть знаходитися на низькому рівні, а, з іншого боку, без наявності необхідних навчальних, медичних, торгівельних, культурних установ неможливий повноцінна трудова діяльність у сфері аграрного виробництва. Тобто без соціальної інфраструктури неможливий ефективний розвиток АПК України.

На нашу думку, за умов успішної реалізації перших трьох складових механізму адаптації АПК України стане можливим реконструкція та розгалуження соціальної інфраструктури за такими напрямками:

- Освітні установи: створення або реконструкція закладів

шкільної та дошкільної освіти у межах одного населеного пункту або декількох за умов близького розташування та транспортної доступності; забезпечення освітніх установ навчальною літературою та необхідним обладнанням; програма шкільних сніданків, заснована на медично обґрунтованих раціонах харчування дітей і підлітків задля боротьби з «прихованим» голодом.

- Медичні установи: створення або реконструкція лікарень, поліклінік та інших медичних установ, що зможуть забезпечувати невідкладну медичну допомогу всьому населенню сільської місцевості; забезпечення медичних установ обладнанням, матеріалами та медикаментами першої необхідності; безкоштовне надання медичних послуг;

- Культурні установи: створення сучасних бібліотек з доступом до мережі Інтернет; збереження історико-культурних, туристичних ресурсів, розвиток «зеленого» туризму; забезпечення функціонування гуртків і клубів для розвитку творчого потенціалу дітей і молоді; створення розважальних закладів;

- Торговельні установи: розгалуження системи торговельних закладів з широким асортиментом товарів; стимулювання розширення мережі закладів громадського харчування в сільській місцевості;

- Побутове обслуговування: забезпечення усіх господарств газом та водопостачанням; налагодження функціонування служб надання побутових послуг населенню в сільській місцевості;

- Транспортне обслуговування: налагодження транспортної доступності всіх населених пунктів, відновлення та ремонт доріг; збільшення числа маршрутів громадського транспорту та збільшення кількості його щоденних рейсів.

За умов створення вищезазначених складових соціальної інфраструктури стане можливим зупинити відтік населення до міст, збільшити повноцінне відновлення працездатності сільського населення, створити сприятливі умови розвитку матеріального виробництва.

У зв'язку з екстенсивним розвитком сільського господарства в останні десятиліття перед вітчизняним АПК постала екологічна проблема, яка потребує вирішення найближчим часом. Особливу увагу слід приділити стану ґрунтів і кількості мінеральних добрив, що використовуються для підвищення врожайності. Так на нашу думку,

найбільш перспективними напрямками підтримання екологічної рівноваги сільського господарства є точне землеробство, органічне аграрне виробництво та ґрунтозахисне і ресурсозберігаюче землеробство.

Точне землеробство – це сукупність використання сучасної техніки (техніка GPS, інформаційні та геостатистичні дані, сенсори) у виробничому процесі сільськогосподарського виробництва [15].

Переваги точного землеробства:

- Використання засобів виробництва приносить більше прибутку. Кількість внесеного добрива залежить від потреби рослин у добриві. Виробник економить там, де достатньо поживних елементів у ґрунті і підвищує дозу там, де є потреба в них, збільшуючи тим самим збір врожаю і свій дохід.

- Рослинництво не погіршує стан довкілля. Витримуються екологічні норми та обмеження без обумовлених втрат якості і прибутку [15].

За умов надання інвестицій та допомоги з боку держави, а також створення сільськогосподарських кооперативів використання точного землеробства стане можливим і в Україні. Для реалізації цього напряму обов'язково потрібен тісний взаємозв'язок наукових установ, що досліджують аграрне виробництво безпосередньо з працівниками сільського господарства.

Ще однією формою екологічного ведення рослинництва є органічне сільське господарство. Воно є формою ведення сільського господарства, у межах якої відбувається свідомо мінімізація використання синтетичних добрив, пестицидів, регуляторів росту рослин, кормових добавок, генетично модифікованих організмів. Навпаки, для збільшення врожайності, забезпечення культурних рослин елементами мінерального живлення, боротьби з шкідниками та бур'янами, активніше застосовується ефект сівозмін, органічних добрив, різних методів обробки ґрунту і т.п. [7]

Так, наприклад, ведення сівозмін економічно ефективно та екологічно безпечно за рядом факторів:

1) Чергування культур з різним рівнем водоспоживання – як раціональне використання вологи (сільськогосподарські культури мають неоднаковий рівень водоспоживання, а також використовують воду з різних шарів ґрунту, мають різний запас вологи).

2) Завдяки сівозмінам поліпшуються структура й родючість ґрунтів, бо культурні рослини використовують однакові поживні речовини, але в різній кількості, різному співвідношенні;

3) Сівозміни контролюють фітосанітарні умови. Окремі види бур'янів протягом сотень і тисяч років утворюють агрофітоценози тільки з окремими видами культурних рослин: озимі, зимуючі ярі. Те ж саме можна сказати про шкідників і хвороби. Отже, ротація культур порушує життєвий цикл бур'янів, окремих шкідників і хвороб, які прижилися навколо одного виду. Це не дає можливості їм розмножуватися до небезпечного рівня [16, с. 57].

При органічному сільському господарстві підтримання ґрунтової родючості та повернення до ґрунту винесених з урожаєм елементів живлення досягається здебільшого завдяки використанню органічних добрив.

Ще одним екологічнозберігаючим методом ведення сільського господарства є ґрунтозахисне і ресурсозберігаюче землеробство, що є системою землеробства, при якій компоненти і заходи з агротехніки, захист рослин, забезпечення поживними речовинами, водними та енергетичними ресурсами базуються на стійкому екологічному фундаменті, що складається з трьох взаємопов'язаних принципів: мінімального пошкодження структури ґрунту (прямий посів з нульовою обробкою ґрунту); збереження ґрунтового покриву (мульчування з використанням стерні і покривних культур); використання сівозміну [17, с. 6].

Тобто всі вищезгадані способи екологічнозберегаючих способів ведення сільського господарства можуть стати запорукою збереження існуючих земельних ресурсів.

Запропонувавши всі заходи у межах складових механізму адаптації агропромислового комплексу України до умов глобальної продовольчої проблеми, надамо їх разом із зовнішніми чинниками, що впливають на його розвиток і перспективні результати реалізації механізму на рисунку 1. Запропонований механізм включає в себе зовнішні чинники, що мають вплив на агропромисловий комплекс України, врахування яких необхідне для повноцінного входу на світовий ринок продовольства. Механізм адаптації вітчизняного агропромислового комплексу спрямований на стабілізацію продовольчої безпеки країни, поліпшення рівня життя сільського

населення, збільшення експорту продовольчої продукції та розширення ринків її збуту.

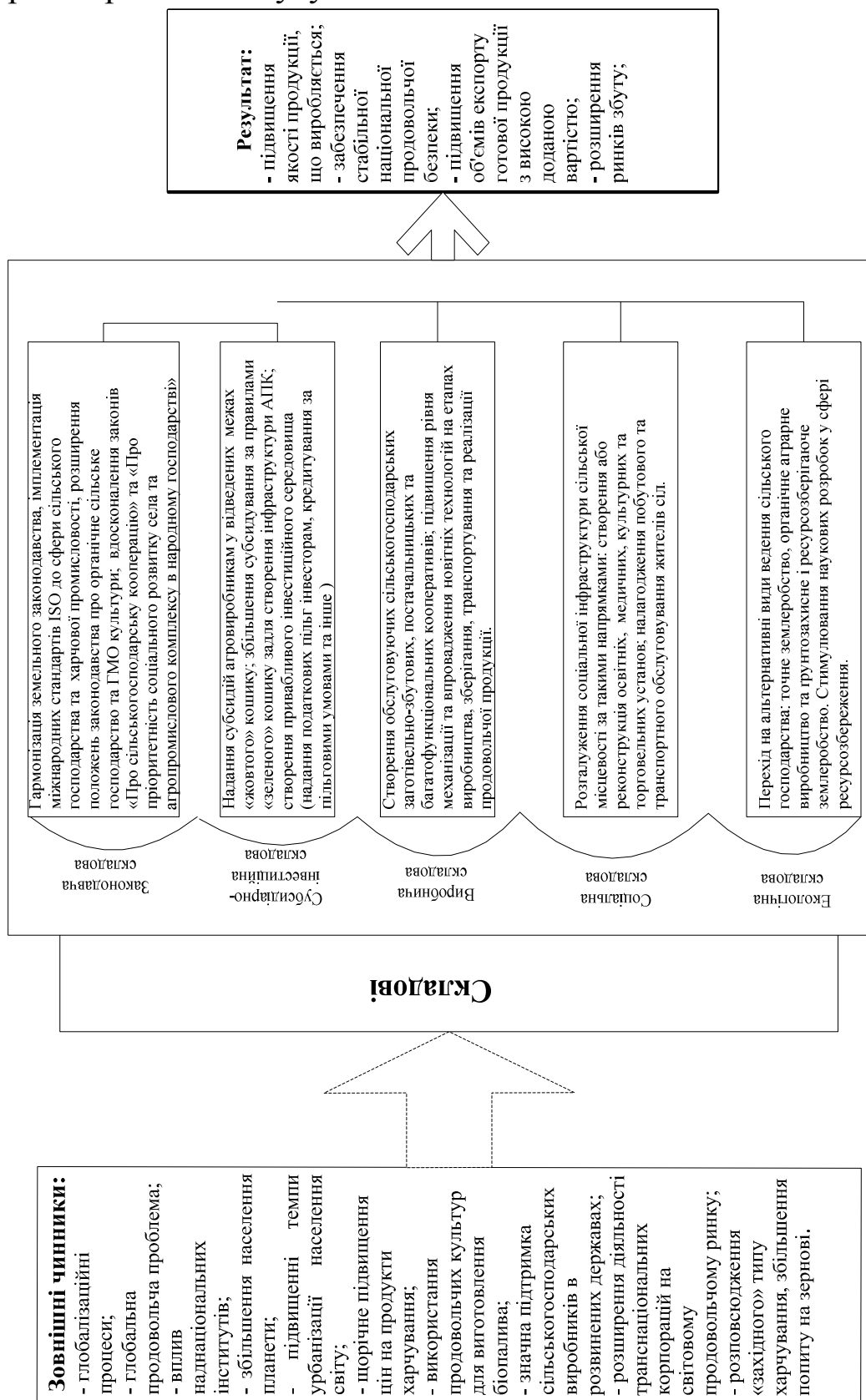


Рис. 1. Механізм адаптації агропромислового комплексу України до умов глобальної продовольчої проблеми

**Висновки.** У результаті проведеного дослідження нами запропоновано механізм адаптації АПК України, який містить наступні складові: законодавчу (вдосконалення та гармонізація існуючого законодавства); субсидіарно-інвестиційну (надання субсидій виробникам сільськогосподарської продукції та продуктів харчування з боку держави в межах угоди з СОТ, створення сприятливого інвестиційного середовища задля залучення як внутрішніх, так і іноземних капіталовкладень); виробничу (стимулювання створення сільськогосподарських кооперативів, впровадження новітніх технологій на всіх етапах виробництва та реалізації продукції); соціальну (розгалуження соціальної інфраструктури); екологічна (впровадження точного землеробства, органічного аграрного виробництва та ґрунтозахисного і ресурсозберігаючого землеробства). Реалізація механізму адаптації агропромислового комплексу України повинна призвести до стабілізації продовольчої безпеки країни, поліпшення рівня життя сільського населення, а також до збільшення експорту продовольчої продукції та розширення ринків її збуту.

### *Література*

1. Сидор В. Д. Динаміка розвитку земельного законодавства України / В. Д. Сидор // Вісник Запорізького національного університету. – 2011 – № 1. – С. 91-98.

2. Закон «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17.07.1997 № 469/97-ВР : текст із змін. станом на 19.01.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр>

3. Вернигора М. В. Україне нет единого подхода к сельскохозяйственной кооперации / М. В. Вернигора // Известия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://izvestiya.in.ua/interviu/nikolai-gricenkov-ukraine-net-edinogo-podhoda-k-selskohozyaistvennoi-kooperacii.html>

4. Більше половини міжнародних стандартів у сфері АПК вже прийняті в Україні / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/ru/node/10322>

5. Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань безпечності харчових продуктів». № 3102 від 20.08.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=48052](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48052)
6. Закон «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» від 31.05.2007 № 1103-V: текст із змін. станом на 18.11.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1103-16>
7. Закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 03.09.2013 № 425-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/425-18>
8. Пропозиції до Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/BG0R700O.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/BG0R700O.html)
9. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.me.gov.ua](http://www.me.gov.ua)
10. Халатур С. М. Оцінка ефективності функціонування сектору АПК України в контексті міжнародної інтеграції / С. М. Халатур // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. Екологія, рослинництво, землеробство. – 2010. – №1. – С. 165-168.
11. Бутук А. И. Экономическая теория / А. И. Бутук. – К. : Викар, 2003. – 668 с.
12. Папцов А. Г. Сельскохозяйственная кооперация в странах с развитой рыночной экономикой / А. Г. Папцов. – М. : ФГНУ «Росинформагротех», 2009. – 116 с.
13. Кооперация в развитых странах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://instituciones.com/agroindustrial/198-2008-06-17-10-17-15.html>
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Офіційний сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :



<http://www.fao.org/>

16. Паштецький А. В. Ефективність сівозмін і технологій обробітку ґрунту / А.В. Паштецький // Економіка АПК. – 2009. – №7. – С. 56-61.

17. Почвозащитное и ресурсосберегающее земледелие в центральной Азии: современное состояние, программы государственной и институциональной поддержки, а также стратегия для его внедрения / Субрегиональный офис ФАО по Центральной Азии (ФАО-СЕК), 2012. – 87 с.

1. Sydor V. D. Dynamika rozvytku zemel'noho zakonodavstva Ukrayiny / V. D. Sydor // Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. – 2011 – # 1. – S. 91-98.

2. Zakon «Pro sil's'kohospodars'ku kooperatsiyu» vid 17.07.1997 # 469/97-VR : tekst iz zmin. stanom na 19.01.2013 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-vr>

3. Vernyhora M. V. Ukrayne net edynoho podkhoda k sel'skokhozyaystvennoy kooperatsyy / M. V. Vernyhora // Yzvestyya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://izvestiya.in.ua/interviu/nikolai-gricenکو-v-ykraine-net-edinogo-podhoda-k-selskohozyaystvennoi-kooperacii.html>

4. Bil'she polovyny mizhnarodnykh standartiv u sferi APK vzhe pryynyati v Ukrayini / Ofitsiyyny sayt Ministerstva ahraryoi polityky ta prodovol'stva Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://minagro.gov.ua/ru/node/10322>

5. Zakonoproekt «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny z pytan' bezpechnosti kharchovykh produktiv». # 3102 vid 20.08.2013 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=48052](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48052)

6. Zakon «Pro derzhavnu systemu biobezpeky pry stvorenni, vyprovuvanni, transportuvanni ta vykorystanni henetychno modyfikovanykh orhanizmiv» vid 31.05.2007 # 1103-V: tekst iz zmin. stanom na 18.11.2012 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1103-16>

7. Zakon «Pro vyrobnytstvo ta obih orhanichnoyi sil's'kohospodars'koyi produktsiyi ta syrovyny» vid 03.09.2013 # 425-VII [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu :

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/425-18>

8. Propozytsiyi do Zakonu Ukrayiny «Pro vyrobnytstvo ta obih orhanichnoyi sil's'kohospodars'koyi produktsiyi ta syrovyny» [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu :

[http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/BG0R700O.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/BG0R700O.html)

9. Ofitsiyyny sayt Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : [www.me.gov.ua](http://www.me.gov.ua)

10. Khalatur S. M. Otsinka efektyvnosti funktsionuvannya sektoru APK Ukrayiny v konteksti mizhnarodnoyi intehratsiyi / S. M. Khalatur // Visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho ahrarnoho universytetu. Ekolohiya, roslynnytstvo, zemlerobstvo. – 2010. – #1. – S. 165-168.

11. Butuk A. Y. Ekonomicheskaya teoriya / A. Y. Butuk. – K. : Vykar, 2003. – 668 s.

12. Paptsov A. H. Sel'skokhozyaystvennaya kooperatsyya v stranakh s razvytoy rynochnoy ekonomykoy / A. H. Paptsov. – M. : FHNU «Rosynformahrotekh», 2009. – 116 s.

13. Kooperatsyya v razvytykh stranakh [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://institutiones.com/agroindustrial/198-2008-06-17-10-17-15.html>

14. Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

15. Ofitsiyyny sayt Prodovol'choyi i sil's'kohospodars'koyi orhanizatsiyi OON (FAO) [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.fao.org/>

16. Pashtets'ky A. V. Efektyvnist' sivozmin i tekhnolohiy obrobitku gruntu / A.V. Pashtets'ky // Ekonomika APK. – 2009. – #7. – S. 56-61.

17. Pochvozashchytnoe y resursosberehayushchee zemledelye v tsentral'noy Azyu: sovremennoe sostoyanye, prohrammy hosudarstvennoy y ynstytutsyonal'noy podderzhky, a takzhe stratehyya dlya eho vnedrenyya / Subrehyonal'nyy ofys FAO po Tsentral'noy Azyu (FAO-SEK), 2012. – 87 s.

*Рецензент: Яценко О. М., д.е.н., професор кафедри міжнародної торгівлі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

28.12.2015